

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Uyuşturucu Madde Kullanıcıları ve Esrar

Drug Users and Cannabis

Ruken MACİT¹

¹Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

ORCID: R.M. 0000-0002-9622-2630

Corresponding author:

Ruken MACİT,
Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye
E-mail: rukenmacit@harran.edu.tr

Submitted: 21.04.2019

Revision Requested: 06.05.2019

Last Revision Received: 29.08.2019

Accepted: 04.11.2019

Published Online: 17.01.2020

Citation: Macit, R. (2020). Uyuşturucu madde kullanıcıları ve esrar. *Journal of Economy Culture and Society*, 61, 141-151.
<https://doi.org/10.26650/JECS2019-0042>

ÖZ

Uyuşturucu madde kullanımı bütün ülkelerin karşılaştığı önemli bir sosyal problemdir. Geçmişten günümüze, birçok farklı uyuşturucu madde bulunmakla birlikte, bazı uyuşturucu maddelerin diğerlerine göre daha önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Uyuşturucu ticaretinde önemli bir yeri olan esrar, dünyada ve Türkiye’de en çok kullanılan ve en çok üretilen uyuşturucu maddedir. Bitkisel olmasından dolayı esrarın diğer uyuşturucu maddeler içerisinde farklı bir konumu vardır. Zaman içerisinde bu özelliği toplumda zararsız olduğuna dair yaygın bir inanca neden olmuştur. Bu genel inanca karşın, esrarın bireylerin fiziksel ve zihinsel yapılarında geri dönüşümü olmayan ciddi zararlara neden olduğu birçok araştırma tarafından kanıtlanmıştır. Bu çalışmada da İstanbul (7), Mersin (7) ve Diyarbakır (6)’da yaşayan 20 esrar kullanıcısı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda, esrar kullanıcılarının esrar maddesiyle olan ilk deneyimleri, ilk kullanımdan sürekli hale nasıl geldikleri ve esrarın etkisi altında olmanın onlar için ne ifade ettiği konuları analiz edilmiştir. Esrar kullanıcılarının uyuşturucu madde kullanımında arkadaş ve akran etkisinin önemli bir rolü olduğuna dair görüşlere ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kullanıcıların ilk deneyimleri ve esrarın etkisi altında iken yaşadıkları uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Elde edilen bilgilerin uyuşturucu madde ile mücadelede etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu Madde, Esrar ve Esrar Kullanıcıları**ABSTRACT**

Drug abuse is a major social problem faced by all countries. From the past to the present, although there are many different drugs, some have a more important place than others. One of the most important drugs in the drugs trade is cannabis which is the most produced and most used drug substance in the world and in Turkey. It has a different position among other drugs because it is herbal. Over time, this feature has caused a common belief in society that it is harmless. Despite this general belief, it has been proven by many studies that cannabis causes serious damage to individuals’ physical and mental well-being. In this research, semi-structured interviews were conducted with 20 cannabis users living in the Turkish cities of İstanbul (7), Mersin (7) and Diyarbakır

(6). In this context, issues such as how cannabis users experience cannabis for the first time, how they make it permanent, and what they experience under the influence of cannabis are analyzed. The conclusion reached is that friends and peers have an important role in drug use. According to the findings, the first experience and the experience when they get high provides important information on drug use. This information is thought to be effective in fighting drug abuse.

Keywords: Drug, Cannabis and Cannabis Users

EXTENDED ABSTRACT

Cannabis is among the most widely used of all psychoactive drugs. Despite the fact that its possession and use is illegal in most countries, cannabis is used regularly by as many as 20 million people in the United States and Europe, and by millions more in other parts of the world (Iversen, 2000, p. 2). It is the most commonly seized drug, accounting for about eight out of ten seizures in Europe, and reflecting its relatively high prevalence of use (EMCDDA, 2015, p. 20). The area of our research is Turkey which has a long history of cannabis use, dating back thousands of years. There is even a saying in Turkish, "It is herbal and has no sin", which is often used for cannabis. As this statement implies, there is a more tolerant point of view in Turkish society. Despite this general belief, much damage to the brain and body is done by cannabis and this has been proven by much research.

The use of cannabis after a certain period of time is indicated by research and leads to the development of tolerance and dependence. Furthermore, with regular use, cannabis addiction can increase long-term health risks such as cardiovascular diseases, respiratory diseases and cancer (Hall, Renström & Poznyak, 2016, p. 24). Research shows that cognitive functions, mental disorder, suicide risk and attempted suicide are the main results of long-term cannabis use. In addition to these harmful effects, some studies (Timberlake, 2009; NIDA, 2017) emphasize the fact that cannabis is the substance of transition to other drugs. This is because cannabis allows young people to meet the subculture of cannabis and eliminate the shyness of using other substances (Çakmak et al., 2004).

In this research, semi-structured interviews were conducted with 20 cannabis users living in the Turkish cities of Istanbul (7), Mersin (7) and Diyarbakır (6). The primary reason for the selection of these cities is the high rate of cannabis use in Turkey. In addition, the different socio-economic, cultural and cosmopolitan structures of these cities are important and give a wider scope to the research. In this context, issues such as how cannabis users experience cannabis for the first time, how they make it permanent, and what they meant to feel under the influence of cannabis are analyzed.

As has been stated in many studies (Becker, 1963; Akers, 1998) friends, their peers, and the social environment have great importance for individuals who start using cannabis. In this study, all of the participants stated that they experienced cannabis for the first time in a group of friends. They wanted to try the drug substance by being influenced by social relationships and in interaction with other individuals. Certain conditions affect whether or not individuals go on to become regular users of cannabis after their first experience of use. Getting hold of the drugs is the first step in becoming a regular user. If the individual who experiences the drug after the first time cannot easily obtain the drug, its use becomes irregular. Continuity usually begins with availability in the supply of the drugs. Another point in the study is that "getting high" has an important role in a cannabis users' life. In this process, the users intend to relax by avoiding their anxiety and problems. However, their mood changes from individual to individual. Some participants laugh while some participants cry and become melancholy. According to the information obtained from the study, this variability is based on the different psychological structures of the individuals and their current mental state. As a result, cannabis use is a major social problem in Turkey and in the world. The information obtained from the research is thought to be effective in the fight against drugs.

1. Giriş

Uyuşturucu madde kullanımı Türkiye’de ve dünyada önemli bir sosyal problemdir. Bütün uyuşturucu maddeler içerisinde en çok kullanılan ve en çok üretilen yasa dışı uyuşturucu madde ise esrardır. Esrar, Hint keneviri bitkisinin kurutulmuş çiçekli baş kısmından ve yapraklarından yapılan, tütüne benzeyen, yeşilimsi veya kahverengimsi bir maddedir. Hint keneviri bitkisinin psikoaktif temel maddesi, Delta-9 Tetra hydro cannabinol (THC)’dir (Özden, 2004). THC, nöronların yüzeyinde bulunan kanabinoid reseptörlerini (CBR) uyarak psikoaktif etkiler üretir. CBR’ler endokannabinoid sistemin bir parçasıdır, beynin sinirsel gelişiminde ve işlevinde rol oynayan bir iletişim ağıdır (UNODC, 2012, s. 3).

Esrarın nasıl kullanıldığı ile ilgili olarak, genelde esrarın ufalanmış halde sigara içine sarılabildiği gibi küçük topak halinde özel pipo ya da kabak denilen nargile ile de içilebildiği söylenebilir. Kolay anlaşılabilir kokusunun gizlenmesi amacıyla içine kokulu maddeler katıldığı olur. Çeşitli yollar denense de en yaygın metodu sigara ile içe çekilmesidir (Çakmak vd., 2004). Esrar kullanımasından birkaç dakika sonra kalp atışı hızlanmaya başlar, bronşlar rahatlar ve genişler; gözler kırmızılaşır ve kan damarları büyür. Esrarın davranışsal etkileri alınan doza, kullanıcının esrara ilişkin tecrübesine ve ortama bağlıken, yapılan çalışmalar göstermektedir ki kullanıcılar genellikle öföri (coşku) ve rahatlama hissi yaşadıklarını belirtmektedirler. Bu etkiler azaldıkça uykulu ve depresif hissettiklerini söylemişlerdir. Bazı kullanıcılar ise endişeli, panik ve paranoyak düşüncelere sahip olduklarını hatta psikoz yaşadıklarını bildirmişlerdir (UNODC, 2012; NIDA, 2010; Hall, 2009).

Bitkisel olması, esrarı diğer uyuşturucu maddelerden ayıran önemli özelliklerden biridir. Toplum tarafından esrarın bitkisel olmasından dolayı diğer uyuşturuculara göre daha az zararlı olduğuna dair bir inanç söz konusudur. Bu genel inanişaya karşın, esrar kullanımı belirli bir süreden sonra tolerans gelişimine (bir önceki dozda görülen etkinin sonraki aynı dozda aynı şiddetle görülememesi ve etki görebilmek için dozun artırılması) ve bağımlılığa yol açtığı araştırmalar tarafından belirtilmektedir. Wagner ve Anthony (2002)’e göre, uzun süreli esrar kullanımı THC’nin etkilerine karşı tolerans geliştirmekle birlikte esrar bağımlılığına neden olmaktadır. Bu araştırma, dokuz esrar kullanıcısından birinin bağımlı hale geldiğinin ve özellikle genç yaşta esrar kullanmaya başlayanların altında birinin bağımlılık geliştirme riskinin olduğunu belirtilmektedir.

Ayrıca düzenli kullanım suretiyle, esrar maddesi bağımlılığı kalp ve damar hastalıkları, solunum yolu hastalıkları ve kanser gibi uzun süreli sağlık risklerini artırabilmektedir (Hall, Rensström ve Poznyak, 2016, s. 24). Araştırmalar, bilişsel işlevlerin, zihinsel bozukluğun, intihar riskinin, düşüncesinin ve teşebbüsünün uzun süreli esrar kullanımının ana sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır. 15 yıl süren 50 İsveçli asker üzerinde yapılan esrar çalışmasına göre, 18 yaşına kadar esrar kullananların, kullanmayanlara göre şizofreni hastalığına yakalanma riskleri 2.4 daha fazladır (Andreasson et al., 1987).

Bu zararlarının yanı sıra, bazı araştırmalar (Timberlake, 2009; NIDA, 2017) esrar maddesinin diğer uyuşturucu maddelere geçiş maddesi olma özelliğini vurgulamaktadırlar. Çünkü esrar gençlerin madde alt kültürü ile tanışmasını sağlamakta ve diğer maddeleri kullanma çekingenliğini ortadan kaldırmaktadır (Çakmak ve ark., 2004). Bu özelliklerinden dolayı esrar, diğer uyuşturucu maddelerin içerisinde önemli bir yere sahiptir.

2016 yılında Avrupa’da 150.000’den fazla kişi esrar kullanımı ile ilgili sorunlar için uyuşturucu tedavisine girmiş; yaklaşık 83.000 kişi de hayatlarında ilk kez tedaviye başlamıştır. Mevcut verilere sahip 25 ülkede, esrar sorunları konusunda ilk defa danışanların toplam sayısı 2006 ve 2016 arasında %76 artmış olup, ülkelerin büyük çoğunluğu da bu dönemde artış bildirmektedir. Genel nüfus içerisinde esrar kullanımının yaygınlığı, yoğun kullanıcı sayısındaki artışlar, daha

yüksek potansiyelli ürünlerin varlığı, riskin algılanmasında meydana gelen değişiklikler, tedavi koşulları ve özellikle cezai adli sistemden gelen tedavi başvurularındaki artışlar gibi çok sayıda faktör bu artışın nedenleri arasındadır. Genel olarak, 2016 yılında ilk kez tedaviye başlayan birincil esrar kullanıcılarının % 50'si son bir ay içerisinde günlük uyuşturucu kullanımı rapor etmişlerdir. Bununla birlikte, günlük kullanıcıların oranı, ülkeler arasında değişkenlik göstermekte olup; Letonya, Macaristan ve Romanya'da % 10 veya daha az, İspanya, Fransa, Hollanda ve Türkiye'de % 60 veya daha fazla oranlardadır (EMCDA, 2018, s. 36).

Dolayısıyla Türkiye'de ve Dünyada esrar kullanımı önemli bir sosyal problemdir. Birçok araştırma tarafından esrarın zararları ortaya koyulmasına rağmen esrar kullanımı her geçen gün artmaktadır. Mevcut verilere sahip 24 ülkede, esrar sorunları konusunda ilk defa danışanların toplam sayısı 2006 ve 2017 arasında % 76 artmıştır (EMCDA, 2019, s. 44). Bu araştırma da esrar kullanıcılarının ilk deneyimlerini, ilk kullanımdan sürekli hale nasıl geldiklerini ve esrarın etkisi altında olmanın onlar için ne ifade ettiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalardan elde edilebilecek bilgiler ışığında uyuşturucu madde ile mücadelenin gelişebileceği düşünülmektedir.

2. Literatürde Esrar

Literatürde uyuşturucu madde kullanıcılarına dair birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların birçoğu da esrar ve esrar kullanıcıları ile ilgilidir. Esrar çalışmaları; esrar kullanımında ailenin etkisi (Hamilton, Danielson, Mann ve Paglia-Boak, 2012; Liebrechts ve ark., 2013; Davis, Smith, Morphew, Lei ve Zhang, 2016); esrar ve diğer uyuşturucu maddeler (Murray, 1984; Smart ve Ogorne, 2000; Peretti- Watel, 2005); esrar bağımlılığı (Liebrechts ve ark., 2011; Öztürk, 2016); esrar kullanım kültürü (Pedersen, 2009; Sandberg, 2012; Mjaland, 2014) ve esrar kullanıcıları (Becker, 1963; Berke ve Hernton, 1977; Chatwin ve Porteous, 2013) olmak üzere sınıflandırılabilirler. Yapılan bu çalışmalar esrar konusunun farklı yönlerine ışık tutmaktadır.

Hamilton, Danielson, Mann ve Paglia-Boak (2012)'in "Göçmen Neslin Esrar Kullanımında Ailenin, Akranların ve Okulun Rolü ile Davranışsal Faktörü" adlı araştırmalarında aile, arkadaş ve akran çevresinin esrar kullanımındaki önemini vurgulamışlardır. Liebrechts, N. ve arkadaşları (2013) üç yıl süren nitel araştırmalarında esrar kullanımında akranların önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymuşlardır.

Bu alanda yapılan önemli çalışmalardan biri olan Becker'in (1963) "Bir Esrar Kullanıcısı Olmak" adlı çalışmasında, kullanıcıların madde kullanma nedenini basit bir şekilde "rahatlamak" için olarak betimlemiştir. Bu alanda yapılan bir diğer önemli çalışma ise Berke ve Hernton (1977)'in "Esrar Deneyimi" adlı çalışmasıdır. Bu çalışma 522 İngiliz esrar kullanıcısı ile yapılan anket çalışmasından oluşmaktadır. Kullanıcılara "neden esrar kullandıkları" sorusu sorulmuştur. Katılımcılar sırayla şu cevapları vermiştir: 1. Rahatlatma ve eğlence, 2. Ucuz ve zararsız, 3. Sadece sevdiğimiz için.

Literatürde bu alanda Avrupa ve Amerika'da yapılan çalışmalar oldukça fazladır. Türkiye'de daha çok tıp alanında yapılan uyuşturucu madde bağımlılığı çalışmaları (Doğan, 2001; Öztürk, 2017) bulunmaktadır. Sosyal bilimlerde ise özellikle kullanıcılarla sosyal etkileşim içerisinde yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırmanın çıkış noktası da literatürdeki bu eksiklikleri gidermektir. Araştırmanın konusu esrar kullanıcılarının ilk esrar deneyimlerinin nasıl olduğu, düzenli kullanıcı haline nasıl geldikleri ve esrar maddesinin etkisi altında olmanın kullanıcılarda yarattığı hissiyattır. Bu konuların özellikle gençlerin uyuşturucu madde ile tanışmasını anlamada ve uyuşturucu madde ile mücadelede önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerden dolayı da araştırma çerçevesi bu konular üzerine kurulmuştur.

3. Araştırma Yöntemi

Sosyolojik araştırma, bir tür “toplumsal kazı” çalışmasıdır. O bazen ihtiyaçtan, bazen de sadece meraktan bilinmezlerle dolu bir dünyayı keşif yolculuğudur. Toplumsal araştırma yöntemleri ise, çıktığımız bu keşif yolculuğunda izlenen rotalardır (Bozkurt, 2014, s. 63). Bu çalışmada da rota olarak nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Esrar kullanıcılarının bu konudaki deneyimleri ve düşüncelerini daha iyi anlamak amacıyla araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Bu çalışmada esrar kullanıcılarının esrar kullanma alışkanlıkları ele alınmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’deki esrar kullanıcıları oluşturmaktadır; örneklem ise İstanbul (7), Mersin (7) ve Diyarbakır (6)’da yaşayan 20 esrar kullanıcısidir. Bu şehirlerin seçilmesinin öncelikli nedeni Türkiye’de esrar kullanımının bu şehirlerde yüksek oranda olmasıdır (TUBİM,2017). Ayrıca bu şehirlerin sahip olduğu farklı sosyo-ekonomik, kültürel ve kozmopolit yapı araştırmanın farklılığı açısından önemlidir. Katılımcıların yaş ortalaması 29’dur; %33.3’ü 18-25 yaş aralığında, %50’si 26-35 yaş aralığında ve %16.7’si 35 yaş ve üstüdür. Katılımcıların %33.3’ü 1-9 yıl arasında, %50’si 10-19 yıl arasında ve %16.7’si 20 yıl ve üstünde esrar kullanmaktadırlar.

Katılımcıların 17’si erkek ve 3’ü kadındır. Erkek katılımcı sayısının kadınlara göre daha fazla olmasının nedeni toplumun diğer unsurları gibi uyuşturucu pazarının da erkek egemen yapısının etkisi altında olması ile açıklanabilir. Erkek egemenliğinin yoğun olduğu toplumlarda, kadının üzerindeki sosyal baskı uyuşturucu kullanımında da kendini göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal baskının etkisiyle kadınlar erkeklere göre uyuşturucu kullanımına daha mesafeli durmaktadırlar. Dolayısıyla genellikle alışık olduğumuz sosyal baskının olumsuz etkilerine karşın uyuşturucu kullanımında kadınların üzerinde olumlu bir etkisi söz konusudur. Bu sonuca araştırmadan elde edilen veriler ışığında ulaşılmıştır.

Örnekleme, tesadüfi olmayan (olasılığa dayalı olmayan) örnekleme türlerinden biri olan kar-topu örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Görüşme süreci yaklaşık bir yıl sürmüştür. Her ilde güvenilir bir esrar kullanıcısı ile temasta bulunup karşılıklı güven ilişkisi sağlandıktan sonra diğer kullanıcılarla o kişilerin aracılığıyla görüşülmüştür. Esrar kullanıcıları ile görüşmelerde herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır. Ancak bazı görüşmeler kullanıcının uyuşturucu madde-nin etkisi altında olmasından dolayı ne ifade ettiği anlaşılmadığı için iptal edilmiştir.

Araştırma verilerinin toplanması, Mersin Üniversitesi yönetiminden 2017 yılında araştırmanın yürütebileceğine dair Etik Kurul Raporu (2017/61) alınması ile başlanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizi betimsel analiz türünde yapılmıştır. Esrar kullanıcılarının bakış açısından yapılan bu çalışmada, daha önce belirttiğimiz gibi kullanıcıların esrar kullanma davranışları, düşünceleri ve görüşleri analiz edilmiştir. Bu araştırma, İstanbul, Mersin ve Diyarbakır’daki esrar kullanıcılarının görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

4. Bulgular

4.1. Esrar Kullanımında İlk Deneyim

Uyuşturucu madde kullanımı bireyleri sosyal, ekonomi ve sağlık alanları başta olmak üzere birçok yönden çöküntüye uğratan bir süreçtir. Dolayısıyla bireylerin, uyuşturucu madde ile olan tanışmaları ve ilk deneyimleri yaşamlarında karşılaşılabilecekleri önemli olaylardan biridir. Bu deneyimle birlikte birçok birey hayatlarının geri kalanını uyuşturucu bağımlısı olarak yaşamak zorunda kalabilmektedir.

Bu araştırmada da katılımcılara “esrarı ilk kez nasıl denedikleri” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların esrar maddesini ilk deneyimlemeleri, bireylerin uyuşturucu madde kullanma süreçlerine ışık tutmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“İçici bir arkadaşımдан aldım, kendisi zaten satıcıydı. Sürekli o geliyordu gidiyordu o bırakıyordu bana bende ona çay ısmarlıyordum mesela öyle olağan bir şey bu (Mersin03).”

“Zaten bir deneyim diye düşündüm tamam mı, teklifte gelince, ortamda olunca bende denemek istedim denedim. İlk zamanlar hoşumuza gitti hoşumuza gidince zaten artık yavaş yavaş bağımlısı olduk diyelim (Diyarbakır04).”

“Çok yakın bir arkadaşım vardı. O getirdi; içtik. Baktık güzel. Hoşumuza da gitti. Zaman öldürüyor. Güzel geçiyor. Hoş... Başladık öyle. Ondan sonra artık hani sevmeye başladık. Bir-iki üç derken devam ettik öyle kullanmaya başladık (Mersin04).”

Katılımcıların ifadelerinde de belirttiği gibi esrar kullanımında ve özellikle ilk denemede bireylerin arkadaş ve sosyal çevresi çok önemli bir yere sahiptir. Katılımcıların tümü bir ya da birkaç arkadaşının tavsiyesiyle arkadaş ortamında esrarı ilk kez deneyimlediklerini belirtmişlerdir. Bireyler buldukları sosyal ortamın etkisi ile sosyal ilişki ve etkileşim içerisinde buldukları sosyal çevrelerinden etkilenerek uyuşturucu maddeyi ilk kez kullanmaya başlamaktadırlar. Birçok araştırmanın (Becker, 1963; Akers, 1998) da belirttiği gibi bireylerin esrar kullanmaya başlamalarında arkadaş çevresinin, akranelarının ve sosyal çevresinin çok büyük önemi bulunmaktadır. Akers (1998) çalışmasında, ergenlik döneminde bireyin daha çok arkadaş gruplarının etkisinde kaldığı, bireyin olumsuz davranışlar sergilemesinin kaynağının arkadaş grupları olduğu, arkadaşlarla etkileşim ve sosyal olarak kabul edilmenin birey için çok önemli olduğu bilgisine ulaşmıştır.

Bu araştırmada katılımcılara “esrarı ilk denemelerinde neler hissettikleri” sorusu sorulmuştur. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri oldukça dikkat çekicidir:

“5 kişiydik.3 ü yakın arkadaşım. İlk başta sakinleşme oldu. 2. kapağı alacağım sıralarda az çok hayal gücümde kriz falan olmadı. Bana durgunluk çöktü hatta herkese çöktü. Sessizce oturduk. Ben ilk defa içmenin tedirginliğiyle gülme ve uçma falan olmadı. Yok merak ettim hani çok güzel şeyler yaşıcım diye ama hiçbiri olmadı tam tersine durgunluk ve gerginlik oldu. Bu da yaklaşık 5 dakika ben ağız dolusu kusmaya başlayana kadar sürdü (İstanbul02).”

“Önceden çekiniyordum hani ciğerlerimde problem olacağına dair daha sonra bir denemek istedim ağır geldi birazcık ama ya ilk kez kendi isteğimle yani birinin önerisiyle değil zaten ortamını da biliyordum ilk kez öyle denedim. Ciğerime biraz baskı hissettirdi çok bir keyif hissedemedim açıkçası (İstanbul03).

“Bana hiç bir şey olmadı. Bilmiyordum, bir kullanım tekniği varmış, ben o teknikte kullanmıyordum. Sonra birkaç kere içtim, derken çok kötü triplere giriyordum zamanla ama ilk zamanlar bir şey olmuyordu (Diyarbakır02).”

“Kusma falan olmadı da gözlerin kayması dil peltekleşmesi böyle şeyler oldu. (Diyarbakır03).”

Katılımcıların belirttiği gibi, ilk deneyimleri beklentilerini karşılamamaktadır. Daha çok rahatlama ve eğlenmek amacıyla denedikleri esrar maddesi ilk kullanımda ya hiçbir etki göstermemektedir ya da kusma, öksürük vb. olumsuz tepkilere neden olmaktadır. Bu durum ise çoğunlukla bireylerin esrarı nasıl içmeleri gerektiğini bilmemelerinden ve esrar kullanma yöntemine hâkim olmamalarından kaynaklanmaktadır. İlgi çeken nokta ise bu kötü deneyime rağmen esrar kullanmaya devam etmeleridir. Araştırma çerçevesinde, esrar kullanan arkadaşlarla aynı ortam-

da bulunma, onlar kullanırken özenme ve merak duyma gibi nedenlerin devam etmelerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, katılımcıların esrarı ilk deneyimlemelerinde arkadaş ve akran çevrelerinin önemli bir rolü olduğu görülmektedir. İlk kullanımda katılımcılar arkadaş çevrelerinden esrar maddesini temin etmekte ve arkadaşlarının bulunduğu ortamda esrar kullanmaya başlamaktadır. Esrar kullanmayı deneyimleme cesaretini ise arkadaşlarının esrar kullanmalarına rağmen ciddi bir zarara uğramamalarından ve arkadaşlarına olan güven ilişkisinden almaktadırlar. Diğer kimyasal uyuşturucu maddelerden (eroin, kokain vb) farklı olarak esrar maddesinin fiziksel ve psikolojik zararlarının birey üzerinde zamanla ortaya çıkıyor olması, esrar maddesinin diğer uyuşturucu maddelerden farklı olarak zararsız olduğunun düşünülmesine neden olmaktadır ve bireylere kullanmalarında özgüven sağlamaktadır.

4.2. İlk Kullanımdan Düzenli Kullanıma Geçiş

Uyuşturucu madde kullanımında ilk deneyim kadar önemli olan bir diğer konu ise bireylerin ilk kullanımdan düzenli kullanıma geçiş süreçleridir. Zannedilenin aksine, bireyler ilk uyuşturucu madde kullanımını gerçekleştirdikten hemen sonra düzenli kullanıcı hale gelmemektedirler. Bireyden bireye farklılık göstermekle birlikte çoğunlukla belli bir zaman diliminden sonra düzenli kullanıcı haline gelmektedirler. Buna karşın, uyuşturucu maddeyi ilk kez deneyimleyen her kişi de düzenli kullanıcı haline gelmemektedir. Bazıları yaşadığı kötü deneyimden dolayı bir daha uyuşturucu madde kullanmamayı tercih edebilmektedirler.

Bu bölümde katılımcılara “ilk kullanımdan sonra düzenli kullanıcı haline nasıl geldikleri?” sorusu sorulmuştur. Bu bağlamda katılımcıların ifadeleri uyuşturucu madde kullanımının genel yapısına da ışık tutmaktadır. Örneğin, bazı katılımcıların konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

“93’ten 2000 ne kadar düzensizdi ama 2000 den sonra sürekli temin etmeye uğraştık yani öyle arada bir 8 yıldan sonra sürekli olmaya başladı. İşin açıkçası arkadaş ortamı biraz farklı çevreye alakalı bir şey yani çevre o yöne yönlendirdi bizi (Diyarbakır03).”

“İlk zamanlar nasıl söyleyeyim temin etmekte zordu onun için aralıklarla içerdik. Ondan sonra temin edeceğimiz yeri öğrendik nerelerde bulacağımızı öğrendik nerelerde içeceğimizi öğrendik derken gitgide bu çevreye daha çok yaklaştık öyle olunca bulmakta kolay oldu her şey daha kolay oldu. Düzenli bir içici olduk yani zaman geçtikçe (Diyarbakır04).”

“Erasmus dönemimde. 2 yıl önce 23 yaşındayken oda arkadaşım içiyordu sürekli. Benim sigara içişimde öyledir hani daha çok kokusunu aldığımda ararım. Kokuda geldikçe hani tek tük içmeye başladım. Rica ettim sardığında hazır bende alayım ücretini vereyim dedim. Beraber ödemeye başladık. Daha sonra kendi arkadaş çevremle ve kız arkadaşım ile içmek istedim. O yüzden bu sefer ben satıcıyla iletişim kurmaya başladım (İstanbul02).

“Şimdi şöyle söyleyeyim “düzenli kullanıcı” bu kelimeyi kendime uygun göremiyorum. Bilmiyorum ama yani şöyle söyleyeyim benim evim de genel de olur yani hani ya da ulaşabileceğim arkadaşlarım... Arkadaş çevresiyle samimileşmeye başladıktan sonra oluyor. Yani etrafında ne kadar kullanıcı artıyorsa o kadar sen de temin etmek istiyorsun (İstanbul03).”

Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere, ilk deneyimden sonra düzenli kullanıcı haline geçiş süreçlerini bazı koşullar etkilemektedir. Bu koşulların başında da uyuşturucu maddeye ulaşabilmek gelmektedir. Uyuşturucu maddeyi ilk kez deneyimleyen birey daha sonra uyuşturucu maddeye kolaylıkla ulaşamıyorsa, uyuşturucu madde kullanımını düzensizdir. Sürekli hale gelmesi genellikle uyuşturucu madde teminini öğrenmesi ve temin edebiliyor olması ile başlamak-

tadır. Buna karşın bazı katılımcılar, sosyal sermaye ve habituslarının etkisiyle ilk deneyimden sonra hiç ara vermeden düzenli kullanıcı hale gelebilmektedirler. Kuşkusuz bunun en önemli nedeni, bu bireylerin uyuşturucu maddeye kolaylıkla ulaşabilmeleridir.

4.3. Kullanıcıların Bakış Açısından Etki Altında Olmak

Esrar kullanımında önemli konulardan bir diğeri ise, bireylerin esrar kullanımı esnasında yaşadıkları “etki altında olma” durumudur. Yabancı literatürde uyuşturucu maddenin bireylerde yarattığı psikolojik ve fiziksel etkilerin görüldüğü bu süreci anlatmak için “get high” kavramını kullanılmaktadır. Türkçe’de birebir karşılığı olmayan bu kavramı açıklamak için araştırma çerçevesinde “etki altında olmak” kavramını kullanmak uygun görülmüştür.

Literatürde de birçok araştırmanın ifade ettiği gibi, esrarın etkisi altında olan bireyin psikolojik ve fiziksel durumunda değişkenlik gözlemlenmektedir. Bu bölümde bu duruma istinaden katılımcılara onlar için “etki altında olmanın ne ifade” ettiği sorusu sorulmuştur. Bu soru ile katılımcıların esrar kullandıkları süre içerisinde ne hissettiklerini ve ne yaşadıklarını öğrenmek amaçlanmaktadır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri oldukça dikkat çekicidir:

“İçtikten yaklaşık 1-2 dakika içinde farkındalığımın, yargılama yeteneğimın düşünme yeteneğimın yok olması. Mutluluk, gülme hissi. Kayıdan, endişeden kurtulma hali. Budur etki altında olmak. Gülmek, eğlenmek, yavaş hareket (İstanbul02).”

“Esrarın ayrı bir kafası var mesela olağan derecede bir şey düşünüyorsun, kitleniyorsun, düşünüyorsun yani bu düşünce dediğimiz melankoli düşünme ruh hali değil aslında. Tabi bir sorun çözme adına ama sadece bir tuhaf şeye kitleniyorsun, diğer kombinasyonları görmüyorsun. Aslında müthiş bir dikkat dağınıklığı yaratıyor. Yani atıyorum çiçek neden yeşildir? gibi bir şey... (Diyarbakır02).”

Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere, esrar maddesini kullandıktan sonra bireyler rahatlayarak kaygı ve endişe duygusundan uzaklaşmaya çalışmaktadırlar. Aslında bu durum bireylerin esrar kullanmalarının başlıca nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra esrar maddesinin yarattığı yavaşlama hissiyatı birçoğunda gülme hissine neden olmaktadır. Bu durum literatürde genellikle öforü (coşku) hali olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu durumun aksi olarak, esrar kullanırken ağladığını söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Esrarın özellikle hafıza ve IQ seviyesinde yarattığı zararlar üzerine yapılan birçok bilimsel araştırma (Battistella, ve ark., 2014) olmasına rağmen, araştırma sürecinde katılımcıların birçoğu gerçekten esrar kullanımının beyinde, hafızada ve yaratıcılıkta ciddi olumlu etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin, bazı katılımcıların konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

“Hani ben müzikle uğraşıyorum. Edebiyatla uğraşıyorum. Çünkü şu an mesela sinemayla uğraşıyorum. Ama o anlamda benim için şey oluyor. Hani oturuyorum müzik yapabiliyorum. Bazen çok saçma müzikler oluyor. Bazen de hani bileyim bir filmi daha iyi seyredebiliyorum. Mesela ben sadece böyle bir durumda... Biraz daha mı derinlikli demeyeyim de çünkü çok şey olur. Biraz daha algın mı açılıyor ya da gündelik hayatta pek farkına varmadığım durumlarda belki orada daha farkına varıyorsun. Daha yaratıcı oluyorsun belki de. Ne bileyim hani... (Mersin02).”

Özellikle sanat alanında uğraşmaları olan kişilerin esrarın etkisi altında oldukları süreçte yaratıcılıklarının geliştiğini ifade etmektedirler. Bu durumu destekleyen herhangi bir bilimsel araştırmaya rastlanmamıştır. Daha öncede belirtildiği gibi, bu durumun aksine, ciddi anlamda esrar mad-

desinin zihinsel fonksiyonlarda olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu olumsuz etkilerinden bir diğeri ise bireylerin esrar maddesini kullanmadıkları zaman yaşadıkları yoksunluk hissiyatıdır. Genellikle esrarın diğeri uyuşturucu maddelere göre görece daha az yoksunluk hissiyatı yarattığı bilinmektedir. Ancak araştırma bulgularından da anlaşılacağı üzere esrarın da bireyler üzerinde yoksunluk etkisi yarattığı görülmektedir. Bu duruma ilişkin bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“İçmediginde asabileşiyorsun, algıda eksiklik oluyor yani ne biliyim kafan sürekli başka yerde canın sıkılıyor insanlar sana boş geliyor. Ama onu aldığımda sakinleşiyorsun daha eğlenceli yani daha rahat olabiliyorsun (Diyarbakır03).”

“Yani rahatlıyorum sadece aklımda o isteği öldürüyorum (Diyarbakır04).”

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, esrar kullanıcıları için “etki altında” olmanın yaşamlarında önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bu süreçte katılımcılar endişe, kaygı ve problemlerinden kaçarak rahatlamayı amaçlamaktadırlar. Ancak yaşadıkları duygu durumu kişiden kişiye değişmektedir. Bazı katılımcılar bu süreçte eğlenerek gülerken bazı katılımcılar ise ağlayarak melankolik bir hale bürünmektedirler. Araştırmada elde edilen bilgilere göre, bu değişiklik bireylerin farklı psikolojik yapılarına ve o anki ruhsal durumlarına dayanmaktadır. Örneğin, mutsuz olan birey etki altında ağlamaktayken, eğlenmek amacıyla gelen ve kendini buna hazırlayan birey etki altında gülerken eğlenmektedir.

Bunun yanı sıra bazı katılımcılar esrar kullanmadıkları zaman yoksunluk etkisi hissettiklerini ve bununla bağlantılı olarak fiziksel ve psikolojik değişimler yaşadıklarını vurgulamışlardır. Bu noktada üzerinde durulması gereken, yoksunluk ihtiyacını hissedenlerin düzenli ve ağır esrar kullanıcısı olmalarıdır.

5. Sonuç

Uyuşturucu madde ile mücadele istisnasız bütün ülkelerin karşılaştığı ciddi sorunlardan biridir. Uyuşturucu madde kullanımı toplumda ve bireylerin yaşantısında öngörülen ve öngörülemez olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu olumsuzlukların bilinmesine rağmen Türkiye’de ve dünyada uyuşturucu madde kullanıcıları her geçen gün artmaktadır.

Bu artışın nedenini de anlamak amacıyla yapılan bu araştırmada, esrar kullanıcılarının bakış açısıyla ilk kez nasıl esrar kullandıkları, nasıl sürekli kullanıcı haline geldikleri ve esrar kullanırken neler hissettikleri konuları analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde, literatürdeki çalışmaları desteklediği görülmektedir. Literatürdeki birçok araştırmanın (Becker, 1963; Berke ve Hernton, 1977) da belirttiği gibi bireyler zevk almak, rahatlamak ve endişeden uzaklaşmak adına esrar kullanmaktadırlar. Bunun yanı sıra, bazı araştırmaların da söylediği gibi (Hamilton, Danielson, Mann ve Paglia-Boak, 2012; Liebrechts, N. ve ark., 2013) özellikle ilk kez esrar kullanımında ve kullanımın sürekli hale gelmesinde bireyin arkadaş ve akran çevresinin çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Araştırmada dikkat çeken önemli noktalardan biri, kullanıcıların esrar konusundaki olumlu düşünceleridir. Özellikle zihin açtığı ve bunun benzeri düşüncelerin aksine daha önce de belirtildiği gibi esrarın bireylerin özellikle de gençlerin zihinsel ve bedensel yapıları üzerinde çok ciddi zarar verici etkisi bulunmaktadır. Kulaktan kulağa yayılan bu hurafelerin bilimsel anlamda hiçbir geçerliliği olmamasına rağmen kullanıcılar arasında çok yaygın olarak kabul gördüğü anlaşılmaktadır.

Uyuşturucu madde ile farklı alanlar farklı şekillerde mücadele etmektedir. Örneğin, Emniyet güçlerinin uyuşturucu madde ile mücadeleye olan bakış açıları daha çok cezalandırma üzerine-

dir. Türk Ceza Kanunu 5237 Sayılı 191. Maddesine göre, “Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, “iki yıldan beş yıla kadar” hapis cezası ile cezalandırılır”. Ancak madde bağımlılığının hızla arttığını gösteren istatistiklerden (EMCDA,2019,s.44) de anlaşılacağı üzere cezalar tek başına yeterli değildir.

Sonuç olarak, uyuşturucu madde ile mücadele de özellikle de esrar kullanımını için yapılması gereken belli başlı önlemler bu araştırmada açık ve net olarak görülmektedir. İlk olarak, uyuşturucu maddelerin özellikleri ve olumsuz yanları konusunda bireyler özellikle de gençler bilgilendirilmeli ve hurafelerin gerçek dışılığı bilimsel olarak açıklanmalıdır. İkinci olarak uyuşturucu madde kullanımında akran ve arkadaş grubunun önemi konusunda gençlere, ebeveynlere ve öğretmenlere bilgi verilerek bireylerin bu konuda duyarlı olması sağlanmalıdır. Üçüncü olarak da literatürdeki araştırmaların ve bu araştırmanın da belirttiği gibi kullanıcılar rahatlamak ve eğlenmek amacıyla uyuşturucu madde kullanmaktadır. Bireyleri eğleneceği ve rahatlayacağı spor ve kültürel etkinliklere yönlendirmek ve meşgul tutmak uyuşturucu madde ile mücadele de alternatif bir yöntem olarak düşünülmeye değerdir.

Bu önlemlerin gelecekte uyuşturucu madde ile mücadelede etkin rol oynayacağı düşünülmektedir. Gelecekte bu alanda yapılacak çalışmalar için uyuşturucu madde kullanıcıları farklı konular çerçevesinde incelenebilir. Özellikle Türkiye’de sosyolojik bakış açısıyla bu alanda yapılan oldukça az çalışma bulunmaktadır. Yapılacak bu çalışmalar, uyuşturucu madde ile olan mücadeleye farklı bakış açıları getirmesi yönünden önemlidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Akers, R. L. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*, Boston: Northeastern University Press.
- Andreasson, S., Allebeck, P., Engstrom, A., & Rydberg, U. (1987). Cannabis and schizophrenia. A longitudinal study of Swedish conscripts. *Journal of Lancet*, 1483–1486.
- Battistella, G., Fornari, E., Annoni, J., Chtioui, H., Dao, K., Fabritus, M., Favrat, B., Mall, J., Maeder, P., & Giroud, C. (2014). Long-term effects of cannabis on brain structure, *Neuropsychopharmacology*. 39 (9), 2041–2048.
- Becker, H. (1963) Becoming a marijuana user. *The American Journal of Sociology*, 59 (3), 235–242.
- Berke, J., & Hernton, C. C. (1977). *The cannabis experience: An interpretative study of the effects of marijuana and hashish*. UK: Quartet Books.
- Bozkurt, V. (2014). *Değişen dünyada sosyoloji*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Chatwin, C., & Porteous, D. (2013). Insiders? The experiences and perspectives of long-term, regular cannabis users. *Contemporary Drug Problems*, 40 (2), 235–257.
- Çakmak, D., Balkan, R. ve Tüz, C. (2004). *Esrar etkileri ve bağımlılığı*. İstanbul.
- Davis, J., Smith, D. C., Morphew, J., Lei, X., & Zhang, S. (2016). Cannabis withdrawal, posttreatment abstinence, and days to first cannabis use among emerging adults in substance use treatment: A prospective study. *Journal of Drug Issues*, 46 (1), 64–83.

- Doğan, Y. (2001). Madde kullanımı ve bağımlılığı. *Aile ve Toplum*, 4 (1).
- EMCDDA (2018). *Avrupa uyuşturucu raporu-Eğilimler ve gelişmeler*. Lüksemburg: Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu.
- EMCDDA (2019). *Avrupa uyuşturucu raporu-Eğilimler ve gelişmeler*. Lizbon: Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu.
- Hall, W., & Degenhard, L. (2009). Adverse health effects of non-medical cannabis use. *Lancet*, 374:1383–1391.
- Hall, W., Renström, M., & Poznyak, V. (2016). *The health and social effects of nonmedical cannabis use*. Geneva: World Health Organization.
- Hamilton, H., Danielson, M., Mann, R., & Paglia-Boak, A. (2012). The role of family, peer, school, and attitudinal factors in cannabis use across immigrant generations of youth. *Journal of Drug Issues*, 42(1), 46–58.
- Liebrechts, N., Benschop, A., Pol, N. Laar, M, Graaf, R. Brink, W., & Korf, D. (2011). Cannabis dependence and peer selection in social networks of frequent users. *Contemporary Drug Problems*, 38(1), 93–120.
- Liebrechts, N., Pol, P., Laar, M, Graaf, R. Brink, W., & Korf, D. (2013). The role of parents, peers and partners in cannabis use and dependence trajectories among young adult frequent users. *Contemporary Drug Problems*, 40, 531–567.
- Mjaland, K. (2014). A culture of sharing: Drug exchange in a Norwegian prison. *Punishment & Society*, 16 (3), 336–352.
- Murray, G. (1984). The cannabis- cocaine connection: A comparative study of use and users. *Journal of Drug Issues*, 14(4), 665–675.
- NIDA (2017). *Marijuana- research report series*. 10.08.2017 tarihinde Erişim adresi: www.drugabuse.gov. alınmıştır.
- Özden, S. Y. (2004). *Uyuşturucu madde bağımlılığı*. İstanbul: Şahsi Yayınevi.
- Öztürk, B. (2016). Türkiye’de büyüyen tehlike: Esrar. *Konuralp Tıp Dergisi*, 8 (3). 208–213.
- Pedersen, W. (2009). Cannabis use: Subcultural opposition or social marginality? *Acta Sociologica*, 52(2), 135–48.
- Peretti –Watel, P. (2005). Cannabis use, beliefs about ‘hard drugs’ and ‘soft drugs’, and the ineffectiveness of antidrug interventions in French high-schools. *Health Education Journal*, 64 (2), 142–153.
- Sandberg, S. (2012). Cannabis culture: A stable subculture in a changing world. *Criminology and Criminal Justice*, 13(1), 63–79.
- Smart, R. G., & Ogorne, A. C. (2000). Drug use and drinking among students in 36 countries. *Addictive Behaviors*, 25 (3), 455–460.
- Timberlake, D. S. (2009). A comparison of drug use and dependence between blunt smokers and other cannabis users. *Subst Use Misuse*. 44 (3), 401–415.
- TUBİM (2017). Türkiye uyuşturucu raporu 2017, Ankara: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi.
- UNODC (2012). Cannabis: A short review: Discussion paper. 10.12.2017. tarihinde Erişim adresi: http://www.unodc.org/documents/drug-prevention-antreatment/cannabis_review.pdf adresinden alınmıştır.
- Wagner, F.A., & Anthony, J.C. (2002). From first drug use to drug dependence; developmental periods of risk for dependence upon cannabis, cocaine, and alcohol. *Neuropsychopharmacology*, 26, 479–488.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

